

“ความดี” “ความจริง” และ “ความยุติธรรม” ใน “คนนอก” ของอัลแบร์ การ์มูส์ The ‘Good’, the ‘Truth’ and ‘Justice’ in *The Stranger* by Albert Camus

ยุภาพร ต๊ะรังษี (Yupaporn Tarungsri)*

บทคัดย่อ

มโนทัศน์ “ความดี” และ “ความจริง” ได้มีข้อถกเถียงมากมายทั้งในแง่ของ คำจำกัดความ และในแง่ของการนำไปใช้เพื่อหวังผลทางการเมือง และมโนทัศน์ ทั้งสองนี้มักจะถูกทำให้เชื่อมโยงและวางคู่กันเสมอ แม้ในบางลักษณะแล้ว ความดี ไม่จำเป็นต้องเป็นความจริงเสมอไป ในงานชิ้นนี้ได้พยายามอ่านวิเคราะห์นวนิยาย เรื่อง “คนนอก (The Stranger)” ของอัลแบร์ การ์มูส์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง มโนทัศน์ “ความดี” และ “ความจริง” ที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมในเรื่องนี้อย่างไร และสองมโนทัศน์นี้มีส่วนสำคัญในการพิจารณาตัดสินความผิดของเมอไซ (ตัวละคร ในเรื่อง) อย่างไร ผ่านการพิจารณาคำถาม 3 ข้อคือ 1) การเมืองว่าด้วยความจริง ใน “คนนอก” เป็นอย่างไร 2) “คนนอก” พิจารณา “ความดี”อย่างไร 3) ความสัมพันธ์ ระหว่างความจริงและความยุติธรรมใน “คนนอก” เป็นอย่างไร ทั้งนี้ผู้เขียนเสนอว่า สิ่งที่เราเรียนรู้จากนวนิยาย “คนนอก” คือ มโนทัศน์ “ความดี” นั้นไม่ได้มีสาระต่อ ความหมายในตัวเอง หากแต่เป็นความหมายที่แปรเปลี่ยนไปตามบริบทที่เฉพาะ ของสังคม และความหมายดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นวิถีปฏิบัติที่คนในสังคมต่างยอมรับ ร่วมกัน นอกจากนี้ความหมายของ “ความดี” ที่ถูกกำหนดในแต่ละสังคมยังมีส่วนสำคัญ ในการพิจารณาว่าอะไรคือสิ่งที่ถือได้ว่าเป็น “ความจริง” และ “สิ่งนั้น” กลายมาเป็น ตัวพิจารณาความหมาย “ความยุติธรรม” ให้กับสังคม

คำสำคัญ: ความดี, ความจริง, ความยุติธรรม, คนนอก และการเมือง

* สาขารัฐศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต กำแพงแสน อีเมล kinesis1982@gmail.com

Abstract

The notions of 'good' and 'truth' have long been debated both in their definitions as well as their political applications. 'Good' and 'Truth' seem to be often understood by many as if they were interchangeable although in fact the former is not necessarily the same as the latter. This article is an attempt to read Albert Camus's novel *The Stranger* (*L'Etranger*) through examining how the notions of good and truth employing in the novel to determine the justice process in the story and how these two notions play crucial roles in determining the fate of Meursault, the protagonist of the novel. This article raises three main questions: 1) What is the politics of truth underlying the novel?; 2) How the novel address about the notion of good?; and 3) What is the relationships between truth, good, and justice implied in the novel? I argue that we could learn from *The Stranger* that the notion of good has no essential meaning of its own, but its definition varies according to each particular society's context and its dominantly accepted ways of behaving. Moreover, each particular society's definition of 'good' plays important role in determining what could be considered as truth and in turn determining the meaning of justice of its society.

Keywords: the 'Good', the 'Truth', Justice, the Stranger and Politics

บทนำ

ในงานชิ้นสำคัญของนักปรัชญาการเมืองเลื่องชื่อย่าง ลีโอ สตราสส์ (Leo Strauss) ที่มีชื่อว่า *What Is Political Philosophy?* (Strauss, 1959) มีข้อความหนึ่งที่ได้อ้างถึงเป้าหมายของการกระทำทางการเมืองว่า 'ถ้าไม่เพื่อการรักษา (Preservation) สิ่งที่มีอยู่ไว้ก็เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Change)' นั้นหมายความว่า เมื่อปรารถนาที่จะรักษาสิ่งใดไว้ นั่นก็ควรที่จะป้องกันไม่ให้สิ่งนั้นเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง และเมื่อปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งใดก็ย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ดังนั้น

การกระทำทางการเมืองทั้งปวงย่อมถูกชี้นำโดยความคิดว่าด้วยความดี (The idea of the good) แต่สิ่งสำคัญคือ เราจำเป็นต้องมีความรู้ว่าจะอะไร คือความดี (Knowledge of the good) (Strauss, 1959, p. 10) เสียก่อนซึ่งเป็นภารกิจหนึ่งของนักปรัชญานั้นคือ การแสวงหาความรู้ที่เป็นสากล (Universal knowledge) และความรู้ของทั้งหมด (Knowledge of the whole) โดยเป็นการแทนที่ความเห็นด้วยความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น (Strauss, 1959, p. 11) และคงไม่ผิดหากจะกล่าวว่สิ่งทีสเตราส์เข้าใจและเชื่อมั่นนั้น คือมีสิ่งทีเรียกว่า ความดีทางการเมือง กล่าวคือ มองว่าการเมืองและความดีเป็นสิ่งที่สามารถไปด้วยกัน

หากนำความเข้าใจการเมืองของสเตราส์ดังกล่าวมาเป็นฐานในการอ่านและทำความเข้าใจความเป็นการเมืองในนวนิยาย “คนนอก (The Stranger) (L’Etranger)” ของอัลแบร์ การ์มูส์ (Albert Camus)¹ ในงานชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อลองพิจารณาผ่านคำถาม 3 ข้อ คือ 1) การเมืองว่าด้วยความจริงใน “คนนอก” เป็นอย่างไร 2) “คนนอก” พิจารณา “ความดี”อย่างไร 3) ความสัมพันธ์ระหว่างความจริงและความยุติธรรมใน “คนนอก” เป็นอย่างไร

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาวิเคราะห์งานที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานวรรณกรรมหรืองานประเภทอื่น ๆ ในทางสังคมศาสตร์ มักจะมีแนวทางการศึกษาที่แตกต่างออกไปจากงานเขียนทางวิทยาศาสตร์ ที่มีเป้าหมายในการศึกษาที่เน้นการอธิบาย (Explanation) เพื่อทำความเข้าใจ (Understanding) สิ่งทีเกิดขึ้น ในขณะที่ในทางสังคมศาสตร์มักจะอาศัยการตีความ (Interpretation) เพื่ออธิบาย (Explanation) และสร้างทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ทีเกิดขึ้น โดยมีแนวทางการศึกษาทีเรียกว่า “ศาสตร์การตีความ (Hermeneutics)” เป็นแนวทางการศึกษาหนึ่งทีถูกนำมาใช้ในงานของพอล ริคออร์ล (Paul Ricoeur, 1981, p. 43) ได้ให้ความหมายศาสตร์การตีความว่า เป็นสาขาหนึ่ง

¹ เกี่ยวกับชื่อของนวนิยายเรื่องนี้นั้น L’Etranger หากแปลตรงตัวตามภาษาฝรั่งเศส ครอบคลุมหมายถึง “คนแปลกหน้า” แต่กระนั้น การที่อ่าพรอน โอตระกูล ผู้แปลฉบับภาษาไทยเลือกแปลว่า “คนนอก” นั้น ก็เห็นยะทีสอดคล้องสัมพันธ์กับเนื้อหาในเรื่องมากกว่า ซึ่งก็คือ การทีเมอโซ ตัวเอกของเรื่อง เป็นคนทีอยู่นอกกฎเกณฑ์ขบจารีตของสังคม

ของความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการตีความ “ตัวบท (Text)” ซึ่งในช่วงแรกของศาสตร์การตีความ มีรากฐานมาจากการตีความพระคัมภีร์ มีลักษณะเป็นการตีความของคนเฉพาะกลุ่ม และใช้เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ ซึ่งการตีความแบบนี้ไม่เพียงจำกัดกับคนบางกลุ่มเท่านั้น แต่ยังจำกัด “จารีต (Tradition)” ของการตีความด้วย แต่ในระยะหลังเริ่มมีนักวิชาการพยายามสร้างวิธีวิทยาสำหรับการตีความที่สามารถเป็นพื้นฐานให้แก่วิธีการตีความตัวบททุกประเภทได้ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย คัมภีร์ทางศาสนา เอกสารทางประวัติศาสตร์ หรือวรรณกรรม ดังนั้นศาสตร์การตีความจึงเป็นเครื่องมือและกรอบในการศึกษาที่มีความสำคัญ เนื่องจากการอ่านงานทุกประเภท ผู้อ่านมีหน้าที่ตีความตัวบทที่อ่านไม่ทางใดทางหนึ่ง เพื่อสร้างความเข้าใจของตัวเองที่มีต่อตัวบทนั้น

“การอ่าน” มีความสำคัญในแง่ที่ว่า เมื่อเราอ่านและทำความเข้าใจกับตัวบทปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้อ่านกับตัวบทนั้นจึงมีความสำคัญ เนื่องจากผู้อ่านทำหน้าที่ในการตีความและค้นหาคความหมายที่อยู่ในตัวบทนั้น ในแง่นี้ศาสตร์การตีความให้คำแนะนำกับตัวผู้ศึกษา ในฐานะที่เป็นผู้อ่านผู้ตีความหรือผู้หาคความหมายให้กับตัวบทนั้น ทั้งนี้การตีความมักขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ของผู้อ่านที่มีมาก่อนนั้นด้วย ส่งผลให้งานเขียนหลายชิ้นมักจะถูกนำเสนอผ่านมุมมองของผู้อ่านในหลายลักษณะสำหรับมุมมองของนักทฤษฎีศาสตร์การตีความแล้วไม่มีสิ่งๆ ที่เรียกว่าข้อมูลที่เป็น “จริง” (ในลักษณะหยุดนิ่งตายตัว) สิ่งต่าง ๆ หรือตัวบทต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ถูกตีความมาเรียบร้อยแล้ว และเมื่อมาถึงเรา เราก็ตีความ และตัวบทนั้นก็ถูกตีความเรื่อย ๆ โดยคนอื่น ดังนั้นจึงไม่มีความหมายตามตัวอักษร แต่ความหมายที่ได้จะเกิดจากการอ่านของแต่ละคน ที่แตกต่างกันไป ทุกตัวบทมีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมายเสมอ

ข้อสรุปในการตีความนั้นไม่มีผิดถูก การยอมรับในผลการศึกษาหรือการตีความนั้น ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความรู้ในเรื่องที่ตีความ และความเข้าใจที่มีมาก่อนหน้า ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่เทย์เลอร์ (Taylor, 1971) มองว่า การตีความที่ประสบความสำเร็จก็คือ การตีความที่สามารถสร้างความชัดเจนให้แก่ความหมายของตัวบทที่ถูกนำเสนอในรูปแบบที่สับสนและคลุมเครือ และเราสันนิษฐานว่าการตีความนั้นถูกต้อง เนื่องจากมีความสมเหตุสมผลต่อเนื่องกับตัวบท/เนื้อความเดิม

กล่าวให้ง่ายคือ การตีความเป็นความพยายามในการทำให้สิ่งที่ศึกษามีความกระจ่างชัด และเข้าใจความหมายในวัตถุที่เราศึกษา วัตถุที่เราศึกษา คือ “ตัวบท (Text)” ที่ยังมีความสับสน ไม่ชัดเจน ทึบมัว กระจัดกระจาย เพื่อให้สิ่งเหล่านี้ชัดเจนขึ้นนั่นเอง (Taylor, 1971, p.25)

สิ่งที่ศาสตร์การตีความให้ความสนใจ คือ “ตัวบท (Text)” ซึ่งหมายถึงอะไรก็ตามที่เราต้องการหาความหมาย อาทิเช่น การกระทำของมนุษย์มีความหมาย วัฒนธรรมมีความหมาย สรรพสิ่งมีความหมาย เราต้องทำการศึกษาเพื่อตีความมองสิ่งเหล่านี้เป็น “ตัวบท (Text)” ที่เป็นเหมือนกระจกสะท้อนให้เห็นสภาพจริง เช่น การอ่านนิยายเพื่อเข้าใจสภาพสังคม เป็นต้น อีกประเด็นที่น่าสนใจของแนวทางของศาสตร์การตีความ คือ การทำความเข้าใจ และการตั้งคำถาม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตีความ ในทันทีที่ผู้อ่านมีปฏิสัมพันธ์กับตัวบท การสนทนา และการตั้งคำถามที่มีต่อตัวบทจึงเกิดขึ้น คำถามที่เกิดขึ้นในระหว่างที่อ่านนั้น จะช่วยให้เราค้นหาคำตอบ ค้นหาความหมายและตีความตัวบทที่ซ่อนอยู่ในเนื้อหานั้นได้ ดังที่ฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ (Hans-Georg Gadamer) นักทฤษฎีศาสตร์การตีความคนสำคัญ ได้กล่าวว่า “การสนทนากับตัวบทย่อมทำให้เรารู้สึกสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระของความหมายได้โดยตรง และยังช่วยให้เราค้นพบวิถีทางที่เนื้อหาสาระของความหมายและการเข้าถึงความจริงตรวจสอบความเข้าใจและการตีความของเราได้” (เกษมเพ็ญภินันท์, 2549, หน้า 26) และการตั้งคำถาม ยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้อ่านท่านอื่น สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับตัวบทได้หลากหลายยิ่งขึ้น และสามารถสร้างข้อถกเถียงใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น

ในงานศึกษาชิ้นนี้ ใช้ศาสตร์ในการตีความ เป็นกรอบในการศึกษา และตีความนวนิยาย “คนนอก” จากมุมมองและความเข้าใจของผู้ศึกษาเอง โดยพยายามอธิบายและหาความหมายที่ซ่อนอยู่ในตัวละคร และสภาพสังคมในเรื่อง โดยศึกษาผ่านแนวคิด “ความดี” “ความจริง” และ “ความยุติธรรม” ที่นำเสนอในนวนิยายเรื่องนี้นั้นหมายความว่า ผู้ศึกษาได้อ่าน ได้มีปฏิสัมพันธ์กับตัวบท ตีความ และตั้งคำถามจากฉบับที่แปลเป็นภาษาไทย เพื่อตีความและสร้างความเข้าใจชุดใหม่ผ่านนวนิยายชิ้นนี้ ทั้งนี้ยังเปิดพื้นที่ให้กับการตีความและสร้างความเข้าใจแบบอื่น ทันทีที่มีการอ่านและตั้งคำถามกับงานศึกษาชิ้นนี้

เนื้อเรื่อง “คนนอก (The Stranger)”

เมอโซเป็นชายชาวฝรั่งเศส มีอาชีพเป็นพนักงานประจำบริษัทแห่งหนึ่ง ในเมืองอัลเจียร์ ประเทศอัลจีเรีย (ขณะนั้นเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส) เมอโซ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย มีความสุขกับชีวิตตามอัตภาพของตน และด้วยลักษณะนิสัยส่วนตัวของเมอโซ ที่เป็นคนไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร ไม่ยินดียินร้ายกับสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว (หรือบางทีเขาอาจจะเข้ากับใครไม่ได้ เป็นคนแปลกแยกกับสังคม) จนดูราวกับว่าเขาเป็นคนเฉื่อยชา ไร้ความรู้สึก แม้กระทั่งกับการตายของแม่ตัวเอง และสิ่งนี้เองกลับทำให้เมอโซต้องประสบเคราะห์กรรมในภายหลัง

เนื้อเรื่องในส่วนแรก เมอโซเริ่มต้นเล่าเรื่องของตัวเองเกี่ยวกับการตายของแม่ว่า “วันนี้ขณะที่แม่ตาย หรือเมื่อวานนี้ฉันก็ไม่รู้แน่ ฉันได้รับโทรเลขจากบ้านพักคนชรา บอกเพียงแต่ว่า “มารดาถึงแก่กรรม ผังศพวันพรุ่งนี้ ขอแสดงความนับถือ” ไม่มีความหมายอะไรมากกว่านี้ ฉะนั้นอาจเป็นเมื่อวานนี้ก็เป็นได้ (อำพรพรณ โอดระกุล, 2533, หน้า 33)” เขาเล่าถึงการไปร่วมงานศพแม่ โดย “ไม่แสดงอาการ” โศกเศร้าใด ๆ เลย เมื่อกลับมาจากพิธีฝังศพ เขาก็ยังดำเนินชีวิตไปตามปกติ ไปดูหนังตลก และร่วมหลับนอนกับมารีเฟนสาว รวมถึงการเข้าไปช่วยเหลือแซมเตส เพื่อนห้องข้างเคียงในการเขียนจดหมายด่าว่าเมียเก็บของแซมเตส หลังจากที่ล่วงรู้ว่าผู้หญิงคนนี้มีสัมพันธ์กับชายอาหรับอีก แซมเตสตอบแทนเขาด้วยการพาไปเที่ยวทะเลกับเพื่อน โดยมีกลุ่มชายอาหรับตามมาหาเรื่องเป็นระยะ เหตุการณ์ดำเนินไปเรื่อย ๆ และมาจบลงที่การตายของชายชาวอาหรับโดยฝีมือของเมอโซ ท่ามกลางแดดจ้าบนชายหาด

เมอโซใช้ปืนยิงชายชาวอาหรับหนึ่งนัด ในขณะที่ชายผู้นั้นชักมีดออกมาเพื่อทำร้ายเขา และตามมาด้วยเสียงปืนดังขึ้นอีกสี่นัดซ้อนบนร่างนั้น เมอโซกล่าวแต่เพียงว่า “เสียงปืนสี่นัดเหมือนเสียงเคาะสั้น ๆ สี่ครั้ง ซึ่งฉันเคาะบนประตูแห่งเคราะห์กรรมจะนั้น” (อำพรพรณ โอดระกุล, 2533, หน้า 78) หลังจากนั้นเมอโซก็ถูกจับในข้อหาฆ่าคนตาย

เมอโซเล่าเกี่ยวกับตัวเองอีกครั้งภายหลังจากที่ถูกจับ เขาเล่าว่าถูกไต่สวนอยู่หลายครั้ง และเรื่องทีสอบสวนโดยมากก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวมากกว่าเรื่องอื่น ๆ แม้เมอโซจะมีทนายที่ถูกทางการแต่งตั้งให้ ทนายก็กลับทำเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ที่วกกลับไปคุยเรื่องการตายของแม่ และตั้งคำถามว่าทำไมถึงไม่เสียใจ/

ร้องให้ในวันตายของแม่ เมอโซตอบทนายได้เพียงแค่ว่า “ฉันเลิกนิสัยตั้งคำถามกับตัวเอง
แน่ละฉันรักแม่มาก แต่มนุษย์ที่มีจิตสมบูรณ์ก็คาดถึงการตายจากผู้ซึ่งเขารักไว้
ไม่มากนักน้อย” (อำพรพรณ โอตระกุล, 2533, หน้า 85) ซึ่งทนายดูจะไม่พอใจกับ
คำตอบนี้และสั่งห้ามไม่ให้เขาพูดต่อหน้าศาล

เมื่ออยู่ต่อหน้าศาล นอกจากคำถามเกี่ยวกับงานศพแม่แล้ว คำถามที่ตามมา
อีกข้อหนึ่งคือ “เพราะเหตุใด ทำไมคุณจึงยิ่งร่างที่ลี้มแล้ว” (อำพรพรณ โอตระกุล, 2533,
หน้า 87) ซึ่งเป็นคำถามที่เมอโซไม่รู้ว่าจะตอบอย่างไรอีกเช่นกัน กระบวนการไต่สวน
ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ คำให้การต่าง ๆ จากคนที่รู้จักเมอโซ ดูจะไม่มีน้ำหนักและ
ช่วยเมอโซ ให้อรอดพ้นจากคำตัดสินได้ (ผู้คนเหล่านั้นต่างพากันตัดสินเมอโซไปแล้ว)
และตัวเมอโซเองก็ไม่ได้พูดแก้ตัวใด ๆ อีกเลย เพราะทุกคำพูดของเขาได้รับความหมาย
และถูกแทนที่ด้วยผู้อื่นเสมอ ดังเช่นที่ทนายของเขาพยายามแก้ต่างให้กับเมอโซ
“จริงอยู่เขาได้ฆ่า” นั่นเป็นทุกคราวที่เขาพูดถึง “ฉัน” ซึ่งเป็นการกีดกัน “ฉัน” ออกจากคดี
โดยสิ้นเชิง ทำให้ “ฉัน” กลายเป็นสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน “เขา” เข้ามาแทนที่ “ฉัน” นั่นเอง
(อำพรพรณ โอตระกุล, 2533, หน้า 119) นี่เป็นสิ่งที่เมอโซคิดกับตัวเองว่าทุกอย่าง
ถูกกำหนดไว้แล้ว โดยไม่มีใครถามความเห็นของเขาเลย และในที่สุดเขาก็ถูกตัดสิน
ประหารชีวิตในนามของชาวฝรั่งเศส (ทั้งที่เขาเองก็เป็นชาวฝรั่งเศส นั่นเป็นการเหมา
รวมว่าชาวฝรั่งเศสโดยมากเห็นว่าเขาผิด) เหตุเพราะเขาได้ “ทำร้ายมารดาทางจิตใจ”
และอาจหมายรวมถึงลักษณะนิสัยส่วนตัวของเขาที่ไม่มีจิตใจที่ดีพอที่จะรู้สึกรู้สุม
กับปรากฏการณ์รอบตัวเขาเองด้วย

ก่อนวันประหารชีวิตผู้คุมได้นำนักบวชเข้าไปคุยกับเมอโซ เพื่อให้เมอโซ
ยอมรับในการมีอยู่ของพระเจ้า และยอมรับผิดในบาปที่เขาได้กระทำไป ซึ่งเมอโซ
ก็ปฏิเสธ นักบวชชี้ให้เมอโซเห็นว่า “ความยุติธรรมของมนุษย์เราไม่มีความหมายใด ๆ เลย
และความยุติธรรมของพระเจ้าเท่านั้นที่สำคัญ” (อำพรพรณ โอตระกุล, 2533, หน้า 131)
แต่เมอโซเห็นว่าความยุติธรรมชนิดแรกต่างหากที่มีตัวตนอยู่ กำลังลงโทษเขาอยู่
และความยุติธรรมอันเดียวกันนี้ที่ตัดสินประหารชีวิตเขา เมอโซเองก็ไม่เห็นว่าจะมีวิธีใด
ช่วยให้เขารอดพ้น นอกจากการยอมรับความตายอันแสนสุขที่กำลังจะเกิดขึ้นกับเขา
เพียงลำพัง

การเมือง² ว่าด้วย “ความจริง” ใน “คนนอก”

ปัญหาว่าด้วยความจริง (Truth)³ ยังคงเป็นสิ่งที่นักปรัชญาตั้งแต่อติตจนถึงปัจจุบันให้ความสนใจ บ้างก็ยอมรับในการมีอยู่ของ “ความจริง” เช่น ในสายปรัชญากรีกคลาสสิกอย่างเพลโต ที่ให้ความสำคัญและเชื่อว่ามิบางอย่าง “จริง” และเป็นสิ่งที่นักปรัชญาจะต้องแสวงหาความจริงนั้น (Quest for the truth) มากกว่าที่จะครอบครองความจริง (Strauss, 1959, p. 11) และเพลโตยังเชื่ออีกว่า “ความจริง (Truth)” หรือในภาษากรีก เรียกว่า Aletheia ซึ่งหมายความว่า “ความจริง” บางอย่างดำรงอยู่และเป็นสิ่งที่ป็นนิรันดร์และไม่เปลี่ยนแปลง ในขณะที่นักทฤษฎีหลังสมัยใหม่ (Post-modern) มักจะตั้งคำถามต่อการดำรงอยู่ของ “ความจริง” และเชื่อว่าไม่มีอะไรที่ “จริงแท้หนึ่งเดียว” “ความจริง” ที่เกิดขึ้น ล้วนถูกสร้าง/ถูกผลิตขึ้นมาในรูปของความรู้และอำนาจตามความเข้าใจของนักคิดคนสำคัญอย่าง มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) หรือกระทั่ง ริชาร์ด รอลตี (Richard Rorty) ที่ให้ความสำคัญกับเหตุผลข้ออ้าง (Justification) เนื่องจากว่า ในปัจจุบันเหตุผลข้ออ้างมักกลายเป็นความจริงไปได้เสมอ (Rorty, 1999, p. 32) สิ่งนี้นักคิดรุ่นหลังให้ความสนใจจึงอยู่ที่ใคร/อะไร เป็นผู้ผลิตความจริงเหล่านั้นขึ้นมา ในแง่นี้ผู้ศึกษาเห็นว่า มีมิติการเมืองซ่อนและแฝงฝังอยู่ในการกระบวนกรสร้างความหมายของ “ความจริง” ขึ้นมาในสังคม

² ความหมาย “การเมือง” ในที่นี้ใช้ในความหมายกว้าง คือ ไม่ได้จำกัดพื้นที่คำอธิบายภายใต้กรอบของรัฐ สถาบันทางการเมือง หรือตัวนักการเมืองเท่านั้น แต่การเมือง หมายถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างผู้คนในสังคม และการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อมีความขัดแย้งและไม่ลงรอยของ ความหมายของสิ่งนั้น (มีข้อถกเถียงเกิดขึ้น) ในที่นี้ผู้ศึกษาพยายามชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง และความจริง นั้นอยู่ที่มีความพยายามสร้างและให้ความหมาย “ความจริง” ในหลายลักษณะ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าความจริงมีความหมายไม่หยุดนิ่ง และบ่อยครั้งมีมิติการเมืองแฝงอยู่ในทุก ๆ ความหมายของสิ่งนั้นเสมอ

³ ในภาษาไทยคำว่า Truth เองกลับมีปัญหาในการสื่อความมากมายที่อาจจะมีความหมายซ้อนทับ ข้อเท็จจริง (Fact) หรือความเป็นจริง (Reality) ในที่นี้จึงขอใช้คำว่า truth หรือ ความจริงในความหมายหยาบ ๆ สามารถดูการแบ่งแยกดังกล่าวที่ชัดเจนได้ในงาน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, สังคมศาสตร์กับการจัดการ “ความจริง” ในสังคมไทย. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 (ม.ค.-มิ.ย. 41) หน้า 44-55.

นอกจากความหมายของ “ความจริง” จะมีปัญหาในแง่นิยามแล้ว การใช้คำว่า Truth อันหมายถึง ความจริงยังสร้างปัญหาไม่แพ้กัน เพราะยังมีคำภาษาอังกฤษที่คล้ายกันอีกคือว่า “Fact” และ “Reality” ซึ่งแปลว่า “ข้อเท็จจริง” และ “ความเป็นจริง” ตามลำดับ ซึ่งในงานศึกษาของชัยวัฒน์สถาอานันท์ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2547, หน้า 15-16) เห็นว่า คำเหล่านี้มีปัญหาในการเข้าใจอย่างน้อยสามประการ คือ 1) ความเป็นจริงไม่ใช่สิ่งของที่อยู่นิ่งเหมือนความคิด “ความเป็นจริง” เป็นสิ่งที่รับรู้และก่อรูปได้หลากหลายและซับซ้อน ฉะนั้นความหมายของ “ความจริง” มีได้หลายระดับ แตกต่างไปในแต่ละฐานความรู้ทางทฤษฎีและญาณวิทยาของแต่ละคน 2) คำเหล่านี้เมื่อถูกใช้ในภาษาอังกฤษมีความแตกต่างจากภาษาไทย คือ สามารถใช้โดยมีรูปเอกพจน์หรือพหูพจน์ก็ได้ (truth-truths) ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดของภาษา เพราะเมื่อแปลงเป็นภาษาไทย ความหมายของคำมีความซับซ้อนมากกว่า 3) ในโลกทางการเมือง “เหตุผลข้ออ้าง (Justification) กลายเป็น “ความจริง (Truth)” ไปได้เสมอ ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ในแง่นี้แล้ว “ความจริง (truth)” มักถูกนำมาใช้ในการเมืองเสมอ กระบวนการนำมาใช้จึงเกี่ยวข้องกับการผลิต (Production) การคัดเลือก (Selection) การจัดวาง (Positioning) และการนำเสนอ (Presentation) ซึ่งเป็นส่วนผสมของ “ข้อเท็จจริง” และ “ความเป็นจริง” ตลอดจนการให้ “ความหมาย (Meanings) ด้วยการรักษา “ความหมายเดิม” หรือเปลี่ยนแปลงสร้าง “ความหมายใหม่” ปัญหาทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัญหาการจัดการ “ความจริง” ทั้งสิ้น (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2547, หน้า 17)

ในขณะที่งานวรรณกรรม/นวนิยาย/งานเขียน ผู้เขียนไม่สามารถผูกขาดความหมายไว้ได้ เพราะความหมายเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างตัวงานเขียนกับผู้อ่าน “ความหมาย” ในงานเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากการตีความของผู้อ่านด้วยส่วนหนึ่ง (ทั้งความรู้และประสบการณ์) กับอีกส่วนหนึ่งคือ ความจงใจของผู้เขียนอย่างในกรณีของ “คนนอก” เราไม่อาจเดาใจอัลแบร์ การ์มูส์ ผู้เขียนได้ว่า ต้องการเสนอความจริงอะไรให้กับผู้อ่าน ซึ่งอาจเป็นความจริงในแบบที่ ‘เมอไซเป็น’ คือมนุษย์อาจทำอะไรตามอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง ซึ่งในบางลักษณะอาจไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล หรือที่อัลแบร์ การ์มูส์ เรียกว่า “Absurd” ซึ่งหมายถึง “สภาวะที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล” โดยเขาได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “โลกที่

สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล ไม่ว่าจะเหตุผลนั้นจะถูกหรือผิด ยังคงเป็นโลกที่มนุษย์รู้สึกคุ้นเคยและเข้าใจ แต่ในโลกที่ปราศจากซึ่งเหตุผล มายา และความหลงผิดใด ๆ ทำให้มนุษย์รู้สึกแปลกแยกและรู้สึกว่าตนเป็นคนนอก (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2548, หน้า 205) และดังนั้นการที่มีคนอย่างเมอโซ เขาจึงกลายเป็นคนนอกของสังคม การกระทำของเขาจึงไม่เป็นที่ยอมรับ การที่ไม่ร้องไห้ในงานศพแม่ จึงทำให้เขาต้องถูกตัดสินประหารชีวิต ซึ่งเขาเข้าใจจริง ๆ แล้วคำตัดสินดังกล่าวจะไร้เหตุผล แต่เป็นเหตุผลที่คนในสังคมรับได้ เมอโซจึงผิดเพราะไม่ทำตามกฎเกณฑ์แบบแผนของสังคม

และประการต่อมาคือ เมอโซเป็นตัวละครที่การ์มูสต้องการสะท้อนให้เห็นว่า ตัวละครตัวนี้ไม่พูดไปกว่าสิ่งที่ตัวเองคิดและเขาก็ไม่พูดอะไรที่เกินจริง⁴ ฉะนั้นการที่เมอโซพูดอะไรไปตามความรู้สึกรู้สึกของตนเอง นั้นเป็นการซื่อสัตย์ต่อคำพูดของตัวเอง อาจกล่าวได้หรือไม่ว่า เมอโซเองยึดมั่นในสิ่งที่เขาคิดว่าเป็นความจริง แต่ความจริงที่เขายึดมั่นนั้น อาจเป็น “ความจริง” ที่สังคมไม่ยอมรับ และความจริงอันนี้เป็นสิ่งที่ทำให้เขาต้องถูกประหารชีวิต เพราะเขาฆ่าคนอาหรับตายจริง ซึ่งเขาจะโกหกก็ได้ ในการให้ปากคำต่อศาลเพื่อให้ตัวเองรอด แต่เมอโซก็เลือกที่จะไม่ทำ (เลือกที่จะซื่อสัตย์ต่อตัวเอง)

แม้ความจริงจะมีความสำคัญกับเมอโซเพียงใดนั้น แต่ความจริงที่เกิดขึ้นจริงกับเมอโซในเรื่องที่มีเพียงผู้อ่านเท่านั้นที่รู้ (อ่านจากการเล่าเรื่องของเมอโซ) เพราะผู้อ่านเป็นผู้เห็นเหตุการณ์ทั้งหมด ทำให้ง่ายต่อการตัดสินที่จะเข้าข้างเมอโซไม่มากนักน้อย แต่ความจริงที่คนส่วนใหญ่ในนิยายเรื่องนี้เชื่อนั้น เป็นความจริงที่ไม่จริง ตัวอย่างเช่น การที่คนพากันชี้ชัดลงไปว่าเมอโซไม่รักแม่จึงส่งแม่ไปที่บ้านพักคนชรา เขาเข้าใจจริงแล้ว เป็นความจริงที่ว่า เมอโซกับแม่ไม่ได้มีปัญหากัน การส่งแม่ไปอยู่ที่บ้านพักคนชรา

⁴ การที่อัลแบร์ การ์มูส พูดเช่นนี้ย่อมสะท้อนญาณวิทยา (Epistemology) ของการ์มูสว่าเป็นแบบประจักษ์นิยม (Empiricism) เพราะเชื่อว่าภาษาสามารถสะท้อนแทนสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมา ซึ่งสำหรับนักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมแล้ว ความเข้าใจต่อภาษาแบบนี้ย่อมมีปัญหา เพราะภาษาเป็นสิ่งที่มนุษย์ควบคุมไม่ได้มีความหมายสิ้นไหลไม่รู้จบ ดังนั้นการที่การ์มูสบอกว่าเมอโซนั้นเป็นตัวแทนของสังคม เพราะ “ไม่พูดไปกว่าสิ่งที่ตัวเองคิดและเขาก็ไม่พูดอะไรที่เกินจริง” จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ สิ่งที่เมอโซคิดหรือรู้สึก กับสิ่งที่เมอโซพูดออกมาย่อมมิใช่สิ่งเดียวกัน หากแต่เป็นการสร้างภาพตัวแทน (Representation) ในรูปของภาษาขึ้นมา

ไม่ใช่เขาไม่รัก ไม่สนใจแม่ แต่เพราะเขาไม่มีเงินมากพอที่จะเลี้ยงแม่ได้ และเมอโซเองก็เห็นว่าสิ่งที่แม่ไปอยู่บ้านพักคนชรา ทำให้แม่มีเพื่อนและมีอะไรทำ แทนที่จะได้แต่นั่งมองว่าเมอโซจะทำอะไรไปวัน ๆ เป็นต้น หรือแม้กระทั่งความจริงที่ว่า เมอโซเป็นคนแปลกแยกจากสังคมที่เขาอยู่อาศัย เขาไม่แยแสต่อบรรทัดฐานนั้นมากไปกว่าความรู้สึกของเขาเอง และจริงยิ่งกว่านั้นคือ ไม่มีใครรู้หรือเข้าใจว่า เขาเป็นอย่างไร นอกจากตัวเขาเอง ฉะนั้น การให้ปากคำจากผู้คนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเมอโซนั้นก็ไม่สามารถสะท้อนแทนความจริงที่เมอโซเป็นได้ นอกจากตัวเขาเองจะต้องบอกเล่าสิ่งเหล่านั้นออกมา

และดังนั้น การเมืองว่าด้วยความจริงใน “คนนอก” จึงเป็นความจริงที่ขึ้นอยู่กับ การให้เหตุผล และหากไม่ผิดอาจกล่าวได้ว่า “ความจริง” ในเนื้อเรื่อง เป็น “ความจริง” ที่ถูกนิยามให้ความหมาย และได้รับการยอมรับจากสังคมที่อยู่อาศัยเป็นสำคัญ ไม่ใช่ความจริงแท้ที่สมบูรณ์ในตัวเอง เพราะถ้ามีความจริงดังกล่าว จะมีความจริงอื่น ๆ ที่จริงกว่านั้น มาพิพากษาการกระทำของเมอโซได้หรือไม่?

เมอโซ: มโนทัศน์ว่าด้วยความดี (The good) และความยุติธรรม (Justice)

นักปรัชญากรีกโบราณ ได้พยายามจะให้คำตอบกับคำถามที่ว่า “ชีวิตที่ดีสำหรับมนุษย์คือชีวิตแบบใด” และ “มนุษย์ควรดำเนินชีวิตอย่างไร” เป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งคำถามและการสร้างสังคมการเมืองที่ดี สำหรับคำตอบต่อคำถามนี้ ไสกราติสและเพลโต มีความเชื่อว่า คุณธรรมคือตัวที่จะนำไปสู่การมีชีวิตที่ดี และการประพฤติที่ถูกต้อง ถ้าบุคคลนั้นรู้ว่าอะไรคือความถูกต้อง เขาจะไม่กระทำความผิด (Stroll and Popkink, 1993, p. 3) ในแง่นี้เพลโตมีความเชื่อว่า ความดีมีจุดมุ่งหมายในตัวเอง เราทำความดีเพื่อความดี ไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์อื่น ดังนั้น “ความดี” ของเพลโต จึงมีลักษณะเป็น “แนวคิดว่าด้วยความดี (The Idea of the good)” ซึ่งเป็นขั้นสูงสุด และมี “แบบ” ของความดีดำรงอยู่ ซึ่งผู้ที่จะสามารถเข้าถึงแบบของความดีในลักษณะนี้ได้ต้องผ่านการเรียนรู้ฝึกฝน และเป็นผู้ที่มีความรู้ซึ่งหมายถึงนักปราชญ์ ในทัศนะของเพลโต ความดีไม่ได้ “ดี” เพราะธรรมชาติ แต่ได้มาจากการเรียนรู้ ฉะนั้นความรู้และความดีจึงดำเนินอยู่คู่กันเสมอ

ประเด็นเกี่ยวกับการให้นิยามและคำจำกัดความของสิ่งที่เรียกว่า “ความดี (The good)” นั้นมีมากมายและหลากหลายไปตามยุคสมัย บ้างก็เห็นว่า ความดีเป็นเรื่องของคุณธรรมและศีลธรรม บ้างก็เห็นว่า ความดีเป็นค่านิยมของสังคม ในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่ทำสิ่งใด เป็นต้น แต่สำหรับอริสโตเติลแล้ว เขาเขียนไว้ชัดเจน ในเล่มที่ 1 บทที่ 1 ของ *Nicomachean Ethics*⁵ ว่า “ความดีเป็นเป้าหมายของทุกสิ่ง (Good as the end) การกระทำหรือกิจกรรมทุกอย่างต่างก็มีเป้าหมายในตัวเอง ซึ่งเป้าหมายนั้นถือเป็นความดีของแต่ละสิ่ง และความดีของแต่ละสิ่ง ถูกกำหนดด้วยลักษณะเฉพาะของสิ่งนั้น ตัวอย่างเช่น เป้าหมายของการแพทย์อยู่ที่ การมีสุขภาพที่ดี เป้าหมายของการเรียนอยู่ที่ความสามารถในการคิดไตร่ตรองได้อย่าง เป็นเหตุเป็นผล เป็นต้น” ดังนั้นความดีจึงไม่ได้มีแค่หนึ่งเดียว หรือ “มีแบบ” เดียวอย่างที่เพลโตเคยอธิบายไว้ว่า “ความดี” มี “แบบของบางอย่าง” อยู่ คำอธิบายของเพลโต ไม่ได้ให้ความสำคัญกับโลกของประสาทสัมผัสเท่าที่ควร ทฤษฎีแบบของเพลโต สนใจแต่แบบที่เที่ยงแท้ เช่น การอธิบายถึงม้าในโลกของแบบ ว่า “ม้า” มีแบบของสิ่งที่เรียกว่า “ม้า” กำกับอยู่ ในขณะที่อริสโตเติลให้ความสำคัญกับหน้าที่ของแต่ละสิ่งมากกว่า เช่น ไม้มีหน้าที่ออกไข ไม่ใช่ ไม้ หมายถึง สัตว์สองขา ที่มีปีก เป็นต้น ฉะนั้นในความหมายนี้ ความดีจึงไม่มีแบบที่สมบูรณ์สูงสุดตามความคิดของเพลโต

อริสโตเติลมองว่า พฤติกรรมของมนุษย์มุ่งไปสู่เป้าหมาย สองประการ คือ เป้าหมายระหว่างทาง (Means) คือ ความสุข และ เป้าหมายปลายทาง (Ends) หรือเป้าหมายสูงสุดเดียวกัน นั่นคือ “ความดี” แต่ในทัศนะของอริสโตเติล ความดีคือ ‘ความสุข (Happiness or Eudaimonia)’ การที่มนุษย์แสวงหาความดีเท่ากับว่า พวกเขาแสวงหาความสุขไปด้วยแต่เป็นความสุขที่ต้องสอดคล้องกับคุณธรรม ไม่ใช่ความสุขที่จะดำเนินการใด ๆ ด้วยอารมณ์ ความรู้สึกส่วนตัว ฉะนั้น “คนดี” คือคนที่กระทำความดีหรือมีคุณธรรมเป็นลักษณะนิสัยประจำ หรือเรียกว่า “คุณธรรมที่

⁵ Aristotle. *Nicomachean Ethics*. Book I , Translated by W. D. Ross. p 1. หนังสือเล่มนี้ผู้ศึกษา download มาจาก <http://classics.mit.edu/Aristotle/nicomachean.html> โดยใช้สองบทแรกของหนังสือในการอธิบายและทำความเข้าใจ โดยผู้เขียนเลือกใช้สำนวนการแปลของ Sir David Ross

สมบูรณ์” ซึ่งอริสโตเติล เน้นการแสดงออกซึ่งคุณธรรม (อริสโตเติลเน้นการใช้ปัญญาปฏิบัติ (Phronesis) มากกว่าให้ความสำคัญกับความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม คุณธรรมไม่ใช่คุณสมบัติที่มนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่เกิด หากแต่เป็นนิสัยที่มนุษย์ “สร้าง” ขึ้นภายหลัง และได้มาจากการฝึกฝน ดังนั้นประเด็นเรื่อง “ความดี” ของอริสโตเติล จึงไม่ได้มีรูปแบบเดียวและให้ความหมายที่หยุดนิ่ง หากขึ้นอยู่กับว่าคนผู้นั้นกระทำ ความดีที่สอดคล้องกับคุณธรรมหรือไม่ และความดีที่ว่านั้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม การเมืองหรือไม่

ถ้าเชื่อในสิ่งที่อริสโตเติลคิด เราอาจจะคิดได้ว่า ในกรณีของเมอโซ ผู้คนในสังคมเอาอะไรมาตัดสินว่าเมอโซ เป็นคนดีหรือไม่ดี และหากคิดต่อไปอีกว่าหากเมอโซ เป็นพลเมืองซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม/ชุมชนที่เขาอยู่อาศัย ความดีของเขาก็ต้องขึ้นอยู่กับการให้คำจำกัดความของสังคม/ชุมชนนั้น หากจะลองอธิบายถึงความดีในสังคมที่เมอโซใช้ชีวิตอยู่ อาจกล่าวได้ว่า คนดีในที่นี้คือ คนที่สังคมยอมรับในพฤติกรรมที่คนในสังคมเชื่อว่า “ดี” (แบบแผนปฏิบัติของสังคม), คนดี คือ “คนใน” ระบบกฎเกณฑ์ศีลธรรม, คนดี คือ คนที่จะต้องเศร้าโศกเสียใจไปกับการตายของแม่ตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เมอโซไม่มี ฉะนั้นสังคมจึงอาจจะตัดสินว่า เมอโซเป็นคนไม่ดี ทั้งที่การใช้ชีวิตของเมอโซเองไม่เคยสร้างความเดือดร้อนให้กับใคร หรือเพียงเพราะว่า เมอโซถูกมองว่าเป็น “คนนอก” ของสังคมตั้งแต่แรก ฉะนั้นการนิยามความดีในแบบที่สังคมให้ไว้นั้น จึงเป็นความดีที่ไม่ใช่ในแบบที่เมอโซเป็นตั้งแต่แรก ความดีในแบบที่เมอโซเป็นถูกทำลาย ถูกเบียดขับด้วยความหมายของความดีชนิดอื่นของสังคมไป

เมื่อเป็นดังนั้นแล้ว “คนดี” ในแบบเมอโซ จะมีโอกาสได้รับความยุติธรรม (Justice) จากสังคมด้วยหรือไม่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวทำให้นึกถึงกรณีของโสกราตีสที่ยอมตายเพื่อที่จะพูด ในสิ่งที่ตนเชื่อในสิ่งที่เป็นความดีแต่ทั้งเขาและเมอโซ ต่างก็มีจุดจบเช่นเดียวกันไปพร้อมกับความเชื่อนี้ และหากถือว่าความดีเป็นสิ่งที่สังคมให้คำจำกัดความแล้วนั้น ความยุติธรรมก็ย่อมเป็นสิ่งที่สังคมหยิบยื่นให้อีกเช่นกัน ในกรณีของเมอโซ ความยุติธรรมที่เมอโซได้รับนั้น เป็นความยุติธรรมที่สังคมร่วมกันตัดสินว่า พฤติกรรมหรือการใช้ชีวิตของเมอโซนั้น เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือไปจากแบบแผนขนบจารีตของสังคม

ในบทสนทนาในงาน Republic ของเพลโต บทที่หนึ่งกล่าวถึง ความยุติธรรม ในบทสนทนานี้ตัวการดำเนินเรื่องที่สำคัญคือ การถกปัญหาหาระหว่างทราไซมาคัส (Thrasymachus) และโสกราตีส (Socrates) โดยทราไซมาคัสให้ความหมายของความยุติธรรมว่า คือผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแรงกว่า⁶ โดยเขาได้ยกตัวอย่างระบอบการปกครอง เช่น เผด็จการ หรือประชาธิปไตย ที่ต่างสร้างกฎหมายขึ้นมาโดยถือเอาประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ฉะนั้นความยุติธรรมในแต่ละรัฐจึงไม่เหมือนกัน โสกราตีสกลับเห็นว่าความยุติธรรมไม่ได้เป็นเฉพาะของผู้ที่แข็งแรงเท่านั้น เพราะเจ้าผู้ปกครองสามารถทำผิดได้เช่นกัน ฉะนั้นการออกกฎหมายก็ย่อมทั้งมีและไม่มีประโยชน์ต่อผู้ปกครอง/ผู้ที่แข็งแรงกว่า (Bloom, 1968, p. 16-17) แม้ในตอนท้ายของบทสนทนา โสกราตีส จะไม่กล่าวโดยตรงว่าความยุติธรรมคืออะไร หากแต่เพียงพูดถึงสิ่งที่เกี่ยวกับความยุติธรรมว่าเปรียบเหมือนคนดีและคนที่ฉลาด ในขณะที่ความอยุติธรรมเปรียบเหมือนคนเลวและโง่ ซึ่งเขาก็เชื่อในความดีและความยุติธรรมต้องไปด้วยกัน

หากนำความคิดของเพลโต มาใช้อธิบายเมอโซ คงไม่แปลกที่คำอธิบายของทราไซมาคัสสามารถใช้อธิบายได้กว้างและครอบคลุมกว่า หากถือว่าความยุติธรรมเป็นของผู้ที่แข็งแรงกว่า ในที่นี้ความยุติธรรมเป็นสิ่งที่ศาลเป็นผู้ตัดสินในรูปของกฎหมาย (ซึ่งออกโดยรัฐ) ว่าคนที่ทำผิดฐานฆ่าคนตายนั้นย่อมได้รับการลงโทษ แต่การตัดสินว่าเมอโซ ดีหรือไม่ดีของสังคมนั้นดูได้จากคำพิพากษา และผลของคำพิพากษาคือเมอโซ เป็นคนไม่ดี เพราะไม่ยอมทำตามแบบแผนของสังคม หากแต่พิเคราะห์กันอย่างถ่องแท้แล้ว เรื่องที่เมอโซ ฆ่าคนตายนั้นเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายจริง แต่สิ่งที่ศาล/กฎหมายตัดสินหาใช้การกระทำนี้ของเมอโซไม่ หากนำเรื่องอื่น (การตายของแม่และการใช้ชีวิตส่วนตัว) มาตัดสินและพิพากษาความผิดของเมอโซ และเหมารวมว่าเมอโซเป็นคนไม่ดีของสังคม และเขาต้องถูกประหารชีวิตเพื่อรักษาความยุติธรรมของสังคมเอาไว้

และคงไม่เกินไปหากจะกล่าวว่า บางครั้งความยุติธรรมก็ไม่ได้ดีในตัวเอง หากเป็นสิ่งที่ถูกให้คำโดยสิ่งอื่นอยู่เสมอ และความดี ก็ไม่ได้ดีในตัวเอง หากเป็น

⁶ I say that the just is nothing other than the advantage of the stronger. Cite in Alan Bloom. *The Republic of Plato (Book one)*. (Chicago: The University of Chicago Press. 1968). P 15.

การให้ค่าจากสิ่งอื่นอีกเช่นกัน ฉะนั้นสังคมที่อยู่ดิตรรม ก็ไม่อาจทนให้คนยูติตรรม ทำดีในสิ่งที่เขาเชื่อว่าดีได้ เหมือนดังที่เอเธนส์ทำกับโสกราตีส และเหมือนที่ศาลฝรั่งเศส ทำกับเมอไซเช่นกัน

“เหตุผล” กับคำพิพากษาใน “คนนอก”

การกล่าวว่า มนุษย์เป็น “สัตว์ที่มีเหตุผล” เป็นความคิดที่ได้รับการยอมรับ ในสภาวะสมัยใหม่ โดยเฉพาะเมื่อเอาเหตุผลไปโยงอยู่กับการเจริญเติบโตของ วิทยาศาสตร์ เพราะวิทยาศาสตร์ เชื่อว่าสรรพสิ่งมีที่มาที่ไป และสามารถพิสูจน์ได้ ยิ่งทำให้เหตุผลมีความชอบธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว ความเข้าใจคำว่า “เหตุผล” ตกอยู่ในกรอบของความคิดทางอภิปรัชญา (Metaphysics) ที่ไม่มีลักษณะ ทางประวัติศาสตร์ ความหมายของเหตุผลจึงมีลักษณะที่ตายตัวไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ซึ่งความคิดแบบนี้มักถูกนำไปอ้างอิงกับความคิดของนักปรัชญากรีกอย่างเพลโต ที่แสวงหาคณะสมบัติของสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่เปลี่ยนแปลง หากสืบย้อนกลับไป คำว่า เหตุผล หรือ Reason ในภาษาอังกฤษนั้น แปรมาจากคำว่า Logos ในภาษากรีก โบราณ ซึ่งหมายความว่า คำพูดหรือพระวจนะของพระเจ้า และไม่ได้มีสำนึกของ มนุษย์ในฐานะสัตว์ที่คิดเป็น (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2547, หน้า 2) ความหมาย ของ Logos จึงไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนไปตามยุคสมัย และเป็นแนวคิดที่เชื่อมต่อ ความคิดต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งอาจจะเป็นการเชื่อมประสานสิ่งที่ปรากฏและไม่ ปรากฏอยู่ในเวลาเดียวกัน ซึ่งนั่นหมายถึงการสร้างประโยคที่ขัดแย้งให้มาอยู่ด้วยกัน (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2547, หน้า 4) ความหมายของ Logos ในกรอบของความ ขัดแย้งนี้จึงต้องการประสานให้เป็นเอกภาพผ่าน แนวความคิดเรื่องไดอะเล็กติก (Dialectic) (การโต้ตอบกัน) กล่าวให้ง่ายกว่านั้นคือ การสร้าง Logos ที่ขัดกัน จึงจำเป็นต้องทำผ่าน Dialectic ฉะนั้น Dialectic จึงเป็นสิ่งที่ไม่ได้ดำรงอยู่ในแบบเดิม แต่จะเปลี่ยนเพื่อจะเป็นอะไรบางอย่าง (Becoming) ในอนาคตอยู่ตลอดเวลา (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2547, หน้า 5) และการเปลี่ยนนั้นก็อาจจะหมายถึงการนำมาใช้ เพื่อหวังผลทางการเมืองในอนาคตได้เช่นกัน

ดังนั้น Logos จึงเป็นเหตุผลที่ไม่ได้มีแค่หนึ่งเดียว หากเป็นเหตุผลที่มีความ หลากหลายตามแต่ความสามารถในการให้เหตุผลนั้น ๆ ของมนุษย์ กล่าวในส่วน

ของการตัดสินใจของเมอไซท์ก็เช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้ว่าตัวชี้ขาดของศาล อยู่ที่ Logos (ตามความเข้าใจของคนในสังคม)มากกว่าการกระทำของเมอไซท์คำตัดสินของศาลไม่ได้อยู่ที่ว่าเมอไซท์ฆ่าคนตาย แต่อยู่ที่ว่าเมอไซท์มาฆาตทางจิตใจ คงไม่ผิดหากจะกล่าวว่า ในตัวการฆ่าเอง ไม่มีสิ่งที่ตัดสินว่ามีความผิดหรือไม่ แต่ความผิดเกิดจากการให้ “เหตุผล” ให้กับการฆ่านั้นมากกว่า เช่น การฆ่าคนตายในสงคราม คนที่ฆ่ายอมไม่มีความผิด (การฆ่าทุกชนิดไม่ได้มีความผิดเสมอไปในความหมายนี้) และดังนั้นสังคมต้องการที่จะฆ่าหรือตัดสินประหารชีวิตเมอไซท์ไปทำไม ถ้าคนในสังคมเชื่อว่าการฆ่าอยู่บนฐานคิดว่าจะไรดี/ไม่ดี แต่กลับอยู่ที่การให้เหตุผลให้กับการฆ่านั้นเป็นอย่างไร

ตัวอย่างในการให้ความสำคัญกับเหตุผล ใน “คนนอก” เช่น ทำไมเมอไซท์จึงยิ่งร้ายไว้วิญญาณของชาวอาหรับด้วยปืนอีกสี่นัด นั่นก็หมายความว่า การยิงนัดแรกของเมอไซท์นั้นเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผล เพราะมีคำอธิบายว่าเป็นการยิงเพื่อป้องกันตัวเอง เพราะชาวอาหรับก็มีอาวุธที่พร้อมจะทำร้ายเขาเช่นกัน ฉะนั้นปัญหาจึงอยู่ที่การยิงโดยไม่มีเหตุผลอีกสี่นัดบนร่างที่ตายแล้วนั้นสมควรจะกระทำหรือไม่ แล้วเหตุผลในการกระทำเช่นนั้นคืออะไร

หรือแม้กระทั่งคำถามที่ว่า ทำไมเมอไซท์ไม่ร้องไห้ในงานศพแม่? กับคำถามนี้สังคมจะอธิบายให้เหตุผลได้อย่างไร เพราะเอาเข้าจริงก็ไม่มีใครสามารถบอกเหตุผลได้ว่าทำไมการร้องไห้ในงานศพจึงเท่ากับความรักแม่ หรือเอาเข้าจริง ๆ แล้วการร้องไห้ในงานศพเมื่อนั้นเป็นเพียงมายาคติที่ผู้คนคุ้นชิน และเข้าใจว่ามันเป็นเรื่องธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนต้องเศร้าโศกเสียใจในงานศพ ซึ่งมันเป็นสิ่งที่เราไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลว่าทำไม หากแต่เป็นระเบียบจารีตที่เรายึดถือปฏิบัติ และกล่าวให้ถึงที่สุดแล้ว ตัวเหตุผลก็ไม่สามารถอธิบายตัวมันเองได้ว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น การตั้งคำถามกับตัวละครที่ชื่อเมอไซท์ เราก็ไม่สามารถตอบได้อย่างสมเหตุสมผลว่าทำไมเขาจึงคิดเช่นนั้น

สรุป: “ความดี” และ “ความจริง” ในสังคมปัจจุบัน

ตัวละครอย่างเมอไซ สะท้อนอะไรได้บ้างให้กับสังคมปัจจุบันประการแรก คือ ความหมายหรือนิยามของ “ความดี” ในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมการเมืองและวัฒนธรรมนั้น กล่าวคือ การให้ความหมายกับ “ความดี” อาจจะไม่ได้นี้อาหารหรือรูปแบบที่ตายตัว หรือมีแค่แบบเดียวเท่านั้น รูปแบบ “ความดี” ในสังคมหนึ่ง อาจไม่เป็นที่ยอมรับในอีกสังคมหนึ่ง ประการที่สอง เมอไซ ได้ทำให้เราเห็นถึงการดำรงอยู่ของผู้คนที่ไม่ถูกนับให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นอุปนิสัย พฤติกรรมที่ผิดแยกไปจากสังคม รวมไปถึงทัศนคติและวิถีคิดที่มีต่อโลกรอบตัวที่หลายครั้งคนเหล่านั้นมักจะถูกตัดสินได้ง่ายว่าเป็น “คนไม่ดี” และไม่ว่าพวกเขา/เธอจะทำอะไรก็ดูราวจะแปลกแยก และมีแนวโน้มที่จะไม่ได้รับ “ความยุติธรรม” ในการกระทำเหล่านั้น (แต่ไม่ได้หมายความว่าคนที่ดีที่กระทำผิด แล้วจะไม่มีความผิด) ในแง่นี้นิยามของความดีของสังคม เป็นตัวกำหนดความยุติธรรมให้กับคนและการกระทำนั้นด้วยเสมอ ประการที่สาม เป็นเรื่องของการให้เหตุผล ถือว่าเป็นอาวุธที่สำคัญอย่างหนึ่งในการสื่อสารระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การให้เหตุผลสามารถทำให้คนได้รับในสิ่งที่ตัวเองต้องการ ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะถูกต้องหรือไม่ เหตุผลช่วยให้คนพ้นผิด เหตุผลช่วยให้คนสื่อสารกันมากขึ้น ฉะนั้นถ้าในสังคมมีคนที่ยอมรับฟังและใจกว้างอดกลั้นกับเหตุผล (ที่แตกต่างหลากหลาย) ของคนอื่นมากหน่อย สังคมนั้นก็จะอยู่ด้วยกันได้อย่างมีปัญหาน้อยที่สุด เพราะการใช้เหตุผลระหว่างกันจะนำไปสู่การพูดคุยเพื่อแก้ปัญหา และไม่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงระหว่างกันในกรณีของเมอไซ ก็เช่นเดียวกัน ถ้าเขาเลือกที่จะสื่อสารกับสังคมให้มากกว่านี้ ก็อาจไม่ต้องจบชีวิตลง และหากสังคมฝรั่งเศสใจกว้างและให้โอกาสเมอไซได้อธิบายและให้เหตุผลกับการกระทำของตัวเอง ความยุติธรรมอาจจะเข้าใกล้เขาไม่มากก็น้อย

และประการสุดท้ายในสังคมที่เปราะบางอย่างสังคมไทยในปัจจุบัน ปัญหาเรื่องการให้ความหมายและความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่าง “ความดี” และ “ความจริง” เป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังและอ่อนไหวอย่างมาก หากเราไม่พยายามทำความเข้าใจมิติการเมืองที่แฝงมากับการนิยามความหมายนี้ คนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด อาจจะตกเป็นเหยื่อ และถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อหวังผลทางการเมืองได้ง่าย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพการณ์ที่สังคมอยู่บนฐานของความไม่ไว้ใจกัน เต็มไปด้วยความขัดแย้งและการเลือกข้างทางการเมือง เมื่อเป็นดังนั้นแล้ว “ความยุติธรรม” ก็มักเป็นสิ่งที่ถูกตั้งคำถามในสภาพสังคมเช่นนี้เช่นกัน และนี่เป็นสิ่งที่สังคมไทยกำลังเผชิญหน้าอยู่ สังคมที่กำลังถามหาความยุติธรรม กระทั่งหาคำตอบว่า “ความยุติธรรม” คืออะไร มีอยู่จริงสำหรับคนทุกกลุ่มในสังคมหรือไม่? และ “ความยุติธรรม” ที่ว่านี้สามารถผ่อนคลายนโยบายการดำเนินการทางการเมืองและความขัดแย้งในสังคมได้หรือไม่? หากคำตอบที่ได้ยังไม่ชัดเจน แล้วเราจะอยู่ร่วมกันอย่างไรภายใต้สถานการณ์เช่นนี้

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

บรรณานุกรม

- เกษม เพ็ญภินันท์. (2549). ว่าด้วยมโนทัศน์ “ความเข้าใจ” ในศาสตร์การตีความทางปรัชญาของกาดามาเมอร์. *รัฐศาสตร์สาร*, 27(1), 1-35.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2548). ความแอบแฝง การโกหก และชายอาหรับใน “คนนอก”. ใน *อ่าน (ไม่) เอาเรื่อง* หน้า 203-213. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2528). มองการเมืองจากนวนิยาย: การตีความเฉพาะกรณีนวนิยายเรื่อง คำพิพากษาของชาติ กอบจิตติ. ใน *การเมืองมนุษย์: รัฐศาสตร์ทวนกระแส* หน้า 150-184. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2541). สังคมศาสตร์กับการจัดการ “ความจริง”. ใน *สังคมไทย. สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 19(2), 44-55.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2547). *ความรุนแรงกับการจัดการ “ความจริง”: ปัดดาณีในรอบกึ่งศตวรรษ*. กรุงเทพฯ: โครงการการจัดการความจริงในสังคมไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2547). แนวคิดทางการเมืองและสังคมของตะวันตก เรื่อง Logos และ Reason ใน *แนวคิดทางการเมืองและสังคม*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สเตอร์ส ลีโอ. (2558). *ประวัติศาสตร์ปรัชญาการเมือง เล่มที่ 1 (History of Political Philosophy)*, (สมบัติ จันทร์วงศ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- อำพรพรณ โอตระกูล. (2533). *คนนอก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สามัญชน.
- Aristotle. *Nicomachean Ethics*. Book I ,Translated by W.D. Ross. Retrieved January 23, 2006 from <http://classics.mit.edu/Aristotle/nicomachean.html>
- Bloom, A. (1968). *The Republic of Plato (Book one)*. Chicago: The University of Chicago Press. P 3-34.
- Rorty, R. (1999). *Philosophy and social hope*. London: Penguin Book.
- Ricoeur, P. (1981). The Task of Hermeneutics. In *Hermeneutics and the Human Science: Essays on Language, Action and Interpretation*, (Ed. And Trans. John B. Thompson). Cambridge: Cambridge University Press.

- Strauss, L. (1959). *What Is Political Philosophy?*. The United State of America: The Free Press. P 9-55.
- Strauss, L. (1978). On Plato Republic. In *The City And Man*. Chicago: The University of Chicago Press. P 50-81.
- Taylor, C. (1971). Interpretation and the Sciences of Man. In *Philosophy and Social Science*. Retrieved March 01, 2010 from https://is.muni.cz/el/1423/jaro2015/SAN103/um/Taylor_Interpretation_and_Sciences_of_Man.pdf

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University